

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ο ΝΕΦΕΛΟΒΑΤΗΣ

Ο Μπορίς ξυπνά. Η πρώτη του σκέψη είναι ένα τρένο που ταξιδεύει με προορισμό τη Λευκόλιθη Μητέρα, τη Μόσχα. Κάτω από ένα λεπτό πάπλωμα, λυγίζει τα πόδια του και φαντάζεται το στρογγυλεμένο μάγουλο της Όλγας κολλημένο στο παράθυρο του βαγονιού. Πόσο του άρεσε να τη βλέπει να κοιμάται, πόσο του άρεσε ακόμα και ο τρόπος που ροχάλιζε με έναν απαλό ήχο, σαν μακρινή σειρήνα εργοστασίου.

Σε έξι ώρες το τρένο που φέρνει την αγαπημένη του θα μπει στον σταθμό. Η μητέρα και τα παιδιά της Όλγας θα περιμένουν δίπλα στις γραμμές και θα σηκώνονται στις μύτες για να τη δουν πρώτοι να κατεβαίνει από το τρένο. Σε πέντε ώρες, ο Μπόρια θα συναντηθεί με όλη την οικογένεια στο διαμέρισμά τους στην οδό Ποταπόφ, για να πάνε στον σταθμό όλοι μαζί.

Πάνε τρία χρόνια που δεν έχει ακούσει τη φωνή της. Τρία χρόνια που δεν την έχει αγγίξει. Η τελευταία φορά ήταν όταν είχαν καθίσει σε ένα παγκάκι στον δημόσιο κήπο έξω από τα γραφεία του εκδοτικού οίκου Γκοσλιτзинτάτ. Την ώρα που συζητούσαν τι να κάνουν το βράδυ, η Όλγα

σχολίασε την παρουσία ενός άντρα με δερμάτινο παλτό που έδειχνε να κρυφακούει τη συζήτησή τους. Ο Μπορίς τον κοίταξε και θεώρησε ότι ήταν απλώς κάποιος που καθόταν σε ένα παγκάκι. «Αυτό είναι όλο» της είπε.

«Είσαι σίγουρος;»

Της έσφιξε το χέρι.

«Ίσως θα 'πρεπε να μείνεις μαζί μου αντί να γυρίσεις σπίτι» του είπε εκείνη.

«Πρέπει να δουλέψω, αγάπη μου, αλλά θα σε δω απόψε στο Περεντέλκινο. Εκείνη θα είναι στη Μόσχα για δύο μέρες» είπε, προσέχοντας να μην προφέρει ποτέ το όνομα της γυναίκας του μπροστά στην Όλγα. «Μπορούμε να ξεκουραστούμε και να φάμε βραδινό. Και θα ήθελα να ακούσω τις σκέψεις σου για ένα καινούργιο κεφάλαιο».

Η Όλγα συμφώνησε και τον φίλησε στο μάγουλο με εκείνον τον σεμνό τρόπο που είχε σε δημόσιους χώρους. Δεν του άρεσε να τον φιλάει έτσι, ένιωθε σαν θεός της ή, ακόμα χειρότερα, σαν πατέρα της.

Αν ήξερε ότι μετά από αυτή τη συνάντηση στο παγκάκι του πάρκου δεν θα ξανάβλεπε την Όλγα για τρία χρόνια, θα γύριζε το κεφάλι του και θα τη φιλούσε στα χείλια. Δεν θα βιαζόταν να γυρίσει σπίτι για να δουλέψει. Θα την πίστευε για τον άντρα με το δερμάτινο παλτό. Δεν θα άφηνε το χέρι της.

Εκείνο το βράδυ, ο Μπορίς περίμενε να έρθει η Όλγα στην ντάτσα του, και όταν πέρασαν πολλές ώρες χωρίς να φανεί, κατάλαβε ότι κάτι δεν πάει καλά. Πήγε κατευθείαν στο διαμέρισμα της Όλγας, όπου βρήκε τη μητέρα της να κάθεται – ήταν σε κατάσταση σχεδόν κατατονική και έπιανε ένα τεράστιο σκίσιμο στο μαξιλάρι του καναπέ. Τον

κοίταξε με άδειο βλέμμα όταν μπήκε στο δωμάτιο, και απάντησε στις ερωτήσεις του αποσπασματικά. «Άντρες με μαύρα κουστούμια» είπε. «Δύο... όχι, τρεις... όλα της τα γράμματα, τα βιβλία της... ένα μαύρο αυτοκίνητο». Ο Μπορίς δεν χρειαζόταν ακριβείς απαντήσεις για να καταλάβει ποιοι ήταν οι άντρες και πού είχαν πάει την Όλγα.

«Πού είναι τα παιδιά;» ρώτησε.

Η μητέρα της πήρε ένα ασπρόμαυρο φτερό χήνας από το σκισμένο μαξιλάρι και το έτριψε ανάμεσα στα δάχτυλά της.

«Είναι εδώ; Είναι εντάξει;»

Η μητέρα της Όλγας δεν απάντησε, κι έτσι ο Μπορίς πήγε στο δωμάτιο των παιδιών· ένιωσε ανακούφιση και συντριβή μαζί όταν άκουσε τα πνιχτά κλάματα του Μίτια και της Ίρας πίσω από την κλειστή πόρτα.

Γύρισε και ξαφνιάστηκε βλέποντας τη μητέρα της Όλγας να στέκει στον διάδρομο πίσω του. Πριν προλάβει να της κάνει κι άλλες ερωτήσεις, άρχισε εκείνη να τον βομβαρδίζει με τις δικές της. «Θα πας να την πάρεις, έτσι δεν είναι; Να απαιτήσεις να την αφήσουν. Να τα διορθώσεις όλα». Κουνούσε το φτερό μπροστά στο πρόσωπό του. «Να επανορθώσεις για όλα όσα έκανες. Για τον κίνδυνο στον οποίον έβαλες τη ζωή της».

Υποσχέθηκε στη μητέρα της να πάει κατευθείαν στη Λουμπιάνκα και να κάνει ό,τι περνάει από το χέρι του για να σώσει την κόρη της. Δεν της είπε ότι δεν είχε καμία δύναμη, ότι θα ήταν μάταιο να πάει να χτυπήσει τις πύλες της Λουμπιάνκα και να απαιτήσει να αφήσουν ελεύθερη την Όλγα. Πως δεν είχε σημασία ότι ήταν ο πιο φημισμένος εν ζωή ρώσος συγγραφέας, γιατί η πρόθεσή τους ήταν

ακριβώς αυτή, να τον χτυπήσουν μέσα από την Όλγα. Πως το μόνο που ίσως θα κατάφερνε, θα ήταν να τον φυλακίσουν κι αυτόν.

Γύρισε σπίτι, όχι στην ντάτσα του στο Περεντέλκινο αλλά στο διαμέρισμά του στη Μόσχα, στη γυναίκα του. Η Ζιναΐντα καθόταν στο τραπέζι της κουζίνας, κάπνιζε παίζοντας χαρτιά με τις φίλες της. «Μοιάζεις σαν να είδες φάντασμα» του είπε όταν μπήκε μέσα.

«Έχω δει πολλά φαντάσματα» της απάντησε. Η γυναίκα του είχε αναγνωρίσει την έκφραση στο πρόσωπό του. Ήταν η ίδια έκφραση που είχε πολλές φορές κατά τη διάρκεια των Εκκαθαρίσεων. Στη διάρκεια του Μεγάλου Τρόμου, χιλιάδες φυλακίστηκαν, και σχεδόν όλοι πέθαναν στα στρατόπεδα. Ποιητές, συγγραφείς, καλλιτέχνες. Φίλοι του Μπορίς, φίλοι της Ζιναΐντα. Αστρονόμοι, καθηγητές, φιλόσοφοι. Είχε περάσει μια δεκαετία και οι πληγές δεν είχαν επουλωθεί ακόμα, αναμνήσεις ματωμένες και κόκκινες σαν τη σημαία. Ήξερε πως δεν έπρεπε να τον ρωτήσει τι είχε συμβεί.

Η Όλγα θα φτάσει στη Μόσχα μετά από ταξίδι τεσσάρων ημερών. Πρώτα η πεζοπορία από την Πότμα, μετά τρένο, και μετά κι άλλο τρένο μέχρι τη Μόσχα.

Ο Μπορίς σηκώνεται από το κρεβάτι και φοράει καθαρό άσπρο πουκάμισο και καφέ χειροποίητο παντελόνι με τιράντες. Προσέχοντας να μην ξυπνήσει τη γυναίκα του που κοιμάται ακόμη, κατεβαίνει τη σκάλα, φοράει τις γαλότσες του, και βγαίνει από την ντάτσα από την πλαϊνή βεράντα.

Ο ήλιος εμφανίζεται πάνω από τις κορυφές των σημύδων

καθώς ο Μπορίς προχωρά στο μονοπάτι στο δάσος. Ακούει δυο καρακάδες να κρῶζουν κάπου μέσα στα κλαδιά και σταματάει για να κοιτάξει, αλλά δεν μπορεί να τις εντοπίσει. Το φιδογυριστό μονοπάτι οδηγεί σε ένα ρυάκι που έχει φουσκώσει πολύ από το φρεσκολιωμένο χιόνι. Ο Μπορίς σταματά στη στενή πεζογέφυρα και παίρνει μια βαθιά ανάσα. Του αρέσει η μυρωδιά του κρύου νερού που κυλάει από κάτω.

Από τον ήλιο υπολογίζει ότι η ώρα πρέπει να είναι έξι. Αντί να περάσει μέσα από το νεκροταφείο και γύρω από το θερινό εξοχικό του Πατριάρχη, και να κατηφορίσει προς τη λέσχη συγγραφέων, όπως κάνει συνήθως, βγαίνει κατευθείαν στον κεντρικό δρόμο για να φτάσει πιο γρήγορα. Θέλει να γράψει τουλάχιστον μία ή δύο ώρες προτού φύγει για να συναντηθεί με την οικογένεια της Όλγας στη Μόσχα.

Καθώς πλησιάζει βλέπει φως στην κουζίνα. Η Ζιναΐντα έχει ανάψει τη σόμπα και φτιάχνει το συνηθισμένο πρωινό του Μπορίς: δύο τηγανητά αυγά με λίγο ξερό άνηθο. Παρά το κρύο, ο Μπορίς γδύνεται και πλένεται στην εξωτερική μπανιέρα. Η ντάτσα έχει πια καινούργιο μπάνιο και ζεστό νερό, παρ' όλα αυτά εκείνος προτιμά να κάνει μπάνιο έξω. Το κρύο νερό είναι ένα ευχάριστο σοκ για τον οργανισμό του.

Καθώς σκουπίζεται με μια πετσέτα που μυρίζει μούχλα, το γέρικο μισότυφλο σκυλί του τον χαιρετά γλείφοντας τις σταγόνες του νερού που κυλούν στα ψηλά κοκαλιάρικα πόδια του. Ο Μπορίς χαϊδεύει τον Τομπίκ στο κεφάλι και τον μαλώνει που για άλλη μια φορά δεν ήρθε μαζί του στην πρωινή του βόλτα.

Μόλις μπαίνει στην ντάτσα, τα αυτιά του δέχονται επίθεση από τον ήχο της τηλεόρασης. Η Ζιναΐντα επέμενε να

πάρουν τηλεόραση. Εκείνος αντιστεκόταν για μήνες αλλά υποχώρησε όταν η γυναίκα του απείλησε ότι θα πάψει να του μαγειρεύει. Η τηλεόραση, μια περιττή πολυτέλεια, δείχνει την κηδεία του Στάλιν για εκατοστή φορά. Ο Μπορίς σταματά και παρακολουθεί καθώς η κάμερα εστιάζει στα πιο συντετριμμένα πρόσωπα ανάμεσα στο πλήθος. Κάνει μια γκριμάτσα, μετά την κλείνει.

«Τι είπες;» φωνάζει η Ζιναΐντα από την κουζίνα.

«Καλημέρα» απαντά ο Μπορίς. Δεν πεινάει, αλλά παρ' όλα αυτά κάθεται στο τραπέζι. Η γυναίκα του αφήνει το πιάτο μπροστά του και του βάζει ένα φλιτζάνι τσάι. Δεν κάθεται μαζί του στο τραπέζι, γυρίζει στον νεροχύτη για να πλύνει το τηγάνι καπνίζοντας και αφήνοντας τη στάχτη του τσιγάρου να φεύγει με το νερό.

«Μπορείς να ανοίξεις το παράθυρο, Ζ;» της λέει. Σιχαίνεται τη μυρωδιά του τσιγάρου, και παρόλο που η Ζιναΐντα έχει υποσχεθεί να το περιορίσει, συνεχίζει να καπνίζει όσο και πριν. Εκείνη αναστενάζει, το σβήνει, και τελειώνει το πλύσιμο. Ο Μπορίς κοιτάζει τη γυναίκα του μέσα στο πρωινό φως που μπαίνει από το παράθυρο πάνω από τον νεροχύτη. Οι ρυτίδες στο μέτωπό της και οι ζάρες στον λαιμό της θολώνουν για μια στιγμή και φαίνεται ίδια με τη γυναίκα που παντρεύτηκε πριν από είκοσι χρόνια. Σκέφτεται να της πει ότι είναι πολύ όμορφη, αλλά τον σταματάνε οι τύψεις επειδή ξέρει πως σε λίγο θα δει την Όλγα.

Το ρολόι στον διάδρομο χτυπάει επτά. Το τρένο της Όλγας φτάνει σε τέσσερις ώρες. Ο Μπορίς τελειώνει με το ζόρι το πρωινό του. Καταπίνει την τελευταία μπουκιά από τ' αυγά και σπρώχνει πίσω την καρέκλα του.

«Πας να γράψεις;» ρωτάει η Ζιναΐντα.

Ακούγοντας την ερώτηση, ο Μπορίς αρχίζει να υποψιάζεται ότι η γυναίκα του ξέρει ήδη τα σχέδιά του. «Ναι» της απαντάει. «Όπως πάντα. Αλλά μόνο για μια ώρα περίπου. Έχω δουλειά στην πόλη».

«Χτες δεν ξαναπήγες;»

«Όχι, καλή μου, προχτές». Κάνει μια παύση. Έχει ξεσνηθίσει να λέει ψέματα στη γυναίκα του. «Θα συναντηθώ με έναν συντάκτη του *Λιτερντούρναγια Μοσκβά*. Ενδιαφέρεται για κάποιες νέες μεταφράσεις».

«Ίσως έρθω κι εγώ μαζί σου» λέει η Ζιναΐντα. «Θέλω να κάνω κάτι ψώνια».

«Την επόμενη φορά, Ζίνα. Θα πάμε για μια ολόκληρη μέρα. Μπορεί να κάνουμε και έναν περίπατο για να μυρίσουμε τις γλυκολεμονιές που ανθίζουν».

Η Ζιναΐντα κουνάει καταφατικά το κεφάλι. Παίρνει το πιάτο του και το πλένει σιωπηλή.

Ο Μπορίς κάθεται στο γραφείο του. Από το ψάθινο καλάθι στα πόδια του, παίρνει τις σελίδες που έγραψε την προηγούμενη μέρα. Συνοφρύνεται και διαγράφει με την πένα του μία πρόταση, μετά μία παράγραφο, μετά μία σελίδα. Παίρνει μια λευκή σελίδα και προσπαθεί να ξαναγράψει τη σκηνή.

Το γραφείο ανήκε στον Τιτσιάν Ταμπίτζε, τον μεγάλο γεωργιανό ποιητή και αγαπημένο του φίλο. Το '37, στο αποκορύφωμα της Εκκαθάρισης, ο Τιτσιάν συνελήφθη στο σπίτι του ένα φθινοπωρινό βράδυ. Η γυναίκα του, η Νίνα, βγήκε στον δρόμο και κυνήγησε το μαύρο αυτοκίνητο ξυπόλυτη. Όταν τον κατηγόρησαν για προδοσία και αντισοβιε-

τική δραστηριότητα, ο Τιτσιάν κατονόμασε ως μοναδικό του συνεργάτη τον Μπεσίκι, αγαπημένο του ποιητή του δέκατου όγδοου αιώνα.

Ο Μπορίς είχε φανταστεί πολλές φορές τι είχε συμβεί στον Τιτσιάν αφού τον πήρε το μαύρο αμάξι, θεωρώντας ότι αν δεν φανταζόταν τη μοίρα του φίλου του, ο Τιτσιάν θα υπέφερε μόνος. Συχνά λέει στον εαυτό του πως υπάρχει πιθανότητα ο φίλος του να είναι ακόμη ζωντανός, αλλά η Νίνα έχει εγκαταλείψει αυτή την ελπίδα προ πολλού. Όταν έδωσε στον Μπορίς το γραφείο του άντρα της, του είπε ότι πρέπει να συνεχίσει το καλό έργο του Τιτσιάν. «Γράψε το μεγάλο μυθιστόρημα που ονειρεύεσαι» του είπε. Ο Μπορίς δέχτηκε το δώρο της Νίνας, αλλά δεν πίστεψε ποτέ ότι το άξιζε.

Ο Τιτσιάν δεν ήταν ο πρώτος φίλος του που έπιασαν. Ο Μπορίς τους σκέφτεται συχνά τη νύχτα, όταν δεν μπορεί να κοιμηθεί, και φαντάζεται τη μοίρα του καθενός ξεχωριστά. Ο Όσιπ, να τρέμει σε ένα στρατόπεδο διερχομένων, ξέροντας ότι το τέλος του είναι κοντά. Ο Πάολο, να ανεβαίνει τα σκαλιά της Ένωσης Συγγραφέων και να στέκει ακίνητος για μια στιγμή, πριν σηκώσει το πιστόλι στο κεφάλι του. Και η Μαρίνα, να δένει τη θηλιά και μετά να πετάει το σκοινί πάνω από το δοκάρι του ταβανιού.

Ήταν πασίγνωστο ότι η ποίηση του Μπορίς άρεσε στον Στάλιν. Τι σήμαινε όμως το ότι ένας τέτοιος άνθρωπος ένιωθε κάπως κοντά στα λόγια του; Τι ήταν αυτό που άγγιζε τον Κόκκινο Τσάρο; Ήταν οδυνηρή η γνώση ότι οι λέξεις του δεν του ανήκαν πια αφού έβγαιναν στον κόσμο. Αφού δημοσιεύονταν, ήταν διαθέσιμες σε όλους, οποιοσδήποτε μπορούσε να τις διεκδικήσει, ακόμα και ένας παράφρων.

Και ήταν ακόμα πιο οδυνηρή η γνώση ότι ο Στάλιν τον είχε διαγράψει από τη λίστα των εκτελέσεων. Ο παράφρων είπε στους υποτακτικούς του να αφήσουν ήσυχο τον Σαλό, τον Νεφελοβάτη.